

УДК 006.01:623.4

ПИТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ПРОБЛЕМ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ*

Олександр Зайківський,
*старший науковий співробітник НДІ інтелектуальної
власності НАПрН України*

Розглянуто вплив інтелектуальної власності на забезпечення національної безпеки й оборони України. Звернуто увагу на важливість здійснення заходів щодо безумовного забезпечення охорони інтелектуальної власності, особливо у військово-технічній сфері, для нейтралізації загроз безпеці держави у сфері інтелектуальної власності.

Ключові слова: національна безпека й оборона, інтелектуальна власність, оборонна сфера, об'єкти права інтелектуальної власності, озброєння та військова техніка, військово-технічне співробітництво

Досліджуючи питання національної безпеки, науковці висвітлюють також інші актуальні виклики та загрози в різних сферах національної безпеки. Значну увагу звертають на загрози, пов'язані з охороною інтелектуальної власності.

Так О. Шевченко, досліджуючи проблемні питання розвитку науково-технологічного потенціалу оборонно-промислового комплексу (ОПК) України, як основну проблему цього розвитку називає незадовільний стан використання інтелектуального потенціалу [38].

Зокрема, автор зазначає, що не визначено чіткий порядок управління інтелектуальною власністю, а також її правової охорони. Надто багато україн-

ські підприємства й організації витрачають на отримання та підтримання чинності патентів на винаходи: вартість витрат на отримання патентів збільшилась у 18 разів, а на підтримання їхньої чинності — у 20–35 разів. Це призводить до зменшення кількості винаходів підприємствами України, перетікання винаходів до фізичних осіб, для яких встановлені пільги. Не створено ефективні правові й організаційні механізми передавання розробникам і залучення в еконо-

Олександр Оністрат,
*старший науковий співробітник НДІ інтелектуальної
власності НАПрН України, кандидат технічних наук,
старший науковий співробітник*

* Продовження. Початок у попередньому номері.

ПРАВО ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

мічний обіг прав на результати науково-технологічної діяльності в оборонному секторі економіки, інтелектуальна власність не ставиться на баланс підприємств [38].

Фахівці Національного інституту стратегічних досліджень відзначають, що під час співпраці з іноземними компаніями та транснаціональними корпораціями оборонної промисловості (інвестиції, спільне виробництво, закупівля технологій тощо) також виникають проблеми інтелектуальної власності. Особливо ці проблеми відчуваються при розробках і виробництві озброєння та військової техніки (ОВТ), експорті продукції військового призначення до третіх країн тощо [28].

Доволі обмеженим є перелік країн, з якими Україна уклала двосторонні угоди про військово-технічне співробітництво та про взаємний захист таємної інформації (що заважає будувати нормальні відносини з іноземними оборонними фірмами) [30]. А угоди про взаємну охорону інтелектуальної власності при здійсненні військово-технічного співробітництва укладено взагалі лише з декількома країнами.

Ще в 2001 р. науковці Центру Разумкова зазначали, що в Україні «відсутня достатня ефективність захисту прав інтелектуальної власності» [39]. Мало що змінилося навіть після прийняття нового Цивільного кодексу України, що засвідчує О. Шевченко: «В Україні формування нормативно-правової бази наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності незавершене і позбавлене системного підходу, що підтверджує відсутність цілеспрямованої, послідовної державної політики у цих сферах і стримує створення інноваційної інфраструктури» [38].

Отже у сфері інтелектуальної власності України є певні проблемні питання правового характеру, що потребують дослідження та якнайшвидшого вирішення. До них належить, насамперед, визначення ролі держави у сфері інтелектуальної власності.

Адже об'єкти права інтелектуальної власності (ОПІВ) можуть бути подаровані, успадковані державою, а також передані у власність держави за результатами виконання науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) або за рішенням суду. Не виключено, що серед зазначених ОПІВ можуть бути й дуже значні з погляду національної безпеки та оборони.

Проте, як зазначає П. Цибульов, українські закони чітко не визначають кому належать майнові права на ОПІВ, що створені з використанням державних коштів. Унаслідок цього виникають проблеми при комерціалізації цих прав. Розробник не буде зацікавлений у комерціалізації прав, що йому не належать. А держава не має дієвого механізму для їх комерціалізації [40].

А найголовніше, що чинні закони не забезпечують належної правової охорони інтелектуальній власності, що стосується національної безпеки:

- не врегульовані відносини між державними замовниками, виконавцями оборонного замовлення й авторами об'єктів промислової власності стосовно розподілу прав на інтелектуальну власність при виконанні НДДКР військового, спеціального та подвійного призначення;
- не визначено практичній механізм реалізації права держави на інтелектуальну власність та можливості вилучення інтелектуальної власності, що віднесена до державної таємниці, у власність держави;
- не визначений конкретний орган, який від імені держави та в її інтересах може здійснювати права власника ОПІВ;
- не визначений механізм передавання державним органом, уповноваженим управляти державним майном, прав на розпоряджання ОПІВ підприємствам, організаціям та установам;
- відсутній державний облік результатів інтелектуальної діяль-

ності, що стосуються національної безпеки й оборони, зокрема ОПВ;
 • система взаємодії та координації діяльності центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ) щодо охорони інтелектуальної власності, особливо у військово-технічній сфері, не створена, в державних органах недостатня кількість кваліфікованих фахівців з питань охорони інтелектуальної власності.

За результатами аналізу наукових досліджень і публікацій з питань національної безпеки доходимо таких висновків:

- теорія національної безпеки має комплексний характер, що виводить її на міждисциплінарний рівень і зумовлює її багатомірність. За сучасних умов поняття національної безпеки розширюється із залученням у нього все нових сфер суспільного життя;
- національна безпека неможлива без розгляду інтелектуальної власності як складової частини національної безпеки. Саме інтелектуальна власність є зв'язним елементом у ланцюгу між наукою, що виробляє нові знання й технології, та промисловим виробництвом, де вони впроваджуються;
- інтелектуальна власність відіграє важливу роль у забезпеченні обороноздатності держави, особливо при розробці ОВТ та здійсненні міжнародного військово-технічного співробітництва;
- до актуальних викликів і загроз безпеці в різних сферах національної безпеки фахівці відносять і загрози, пов'язані з охороною інтелектуальної власності, зокрема те, що не визначено чіткий порядок управління інтелектуальною власністю, це також порядок її правової охорони, насамперед, визначення ролі держави у сфері інтелектуальної власності.

Серед пріоритетних завдань держави щодо усунення загроз у сфері націо-

нальної безпеки й оборони визначено, зокрема, необхідність удосконалення державної системи стратегічного планування, створення єдиної системи моніторингу, аналізу, прогнозування та прийняття рішень з метою своєчасного виявлення загроз національній безпеці і запобігання їм [2].

Так для збереження й розвитку науково-технологічного потенціалу, особливо оборонно-промислового комплексу, потрібен взаємопов'язаний комплекс заходів, який охоплює різні сфери діяльності. Досягти необхідних результатів можливо виключно через зміни стратегічних напрямів державної науково-технічної та технологічної політики. Визначальними мають стати: перехід від політики збереження до політики відновлення науково-технологічного потенціалу; від політики пасивного спостереження — до політики активного здобуття передових позицій у світі на основі нових відкриттів, впровадженні ноу-хау, наукових ідей через підтримку відповідних прикладних досліджень та розробок, промислових наукомістких новацій; від моделі витратної науки до моделі реальної комерціалізації наукових знань [38].

Інтелектуальна власність має бути визнана не тільки як основа реального зростання економіки, як зазначає О. Шевченко [38], а й важливим елементом у системі забезпечення національної безпеки й оборони.

З цією метою науковці пропонують вжити різноманітних заходів, серед яких, зокрема, такі:

- створення механізмів капіталізації інтелектуального потенціалу, стимулювання комерціалізації інновацій, постановки на баланс прав на об'єкти інтелектуальної власності як нематеріальні активи [18, 26];
- проведення інвентаризації технологій і можливого розсекречення накопичених ноу-хау оборонного призначення [28, 33, 35, 41];
- визначення перспективних технологій подвійного призначення, ство-

- рення відповідних баз даних для їх використання [28, 33, 35, 41];
- спрощення процедури передання технологій, розроблених за державні кошти [41];
- створення системного механізму впровадження технологій на основі поєднання інтересів усіх учасників інноваційного процесу (патентування, сертифікація, залучення коштів, продаж оборонних технологій і технологій подвійного призначення) від розробки до реалізації [30, 41];
- введення як обов'язкового механізму експертизу технологій та їхніх складових при здійсненні експортно-імпорتنних операцій [26];
- приведення системи патентування військових технологій у відповідність до міжнародних принципів і правових норм, які регламентують цю сферу, забезпечення виконання державної підтримки закордонного патентування ОПІВ для отримання міжнародного захисту на вітчизняні інтелектуальні розробки [26, 33];
- формування щороку державного замовлення на підготовку фахівців у сфері інтелектуальної власності на базі Державного інституту інтелектуальної власності [26].

Ці заходи необхідно здійснювати на рівні вдосконалення законодавства, для чого пропонується:

- розробити концепцію розвитку національної інноваційної системи, що забезпечує створення конкурентоспроможного оборонного сектору досліджень і розробок [41];
- вирішити на законодавчому рівні питання про права інтелектуальної власності на результати наукових досліджень, використаних під час розробок ОВТ [31, 33];
- затвердити на законодавчому рівні порядок здійснення експорту військових технологій [33];
- забезпечити прийняття та реалізацію законопроектів про венчурну

діяльність в інноваційній сфері, венчурні фонди інноваційного розвитку та венчурні інвестиційні компанії [26].

Фахівці Національного інституту стратегічних досліджень теж доходять висновку, що для формування системи прогнозування та планування у сфері національної безпеки необхідне вдосконалення нормативно-правової бази й організаційного забезпечення як на загальнодержавному, так і на відомчому рівнях [3].

На наш погляд, першим кроком у цьому напрямі має стати розробка закону про ОПІВ, що належить до сфери національної безпеки.

Закон має містити:

- визначення ОПІВ, власником яких має бути держава;
- визначення ОПІВ, які належать до сфери національної безпеки й оборони держави, порядок віднесення їх до державної таємниці та відчуження на користь держави;
- визначення механізму реалізації права держави на ОПІВ (порядок відчуження, виплати компенсацій авторам, впровадження);
- визначення органу, що здійснюватиме функції розпорядника правами ОПІВ, належні державі;
- врегулювання питань передачі технологій військового, спеціального та подвійного призначення, зокрема нау-хау.

Також необхідно прийняти закон про ОПІВ, що створені при виконанні службових обов'язків, який має містити положення щодо:

- визначення роботодавця авторів службових ОПІВ — військовослужбовців і державних службовців;
- здійснення права власності на секретні та службові ОПІВ, механізм реалізації цих прав, особливо права авторів;
- підстави та порядок відчуження, конфіскації ОПІВ і виплати компенсації;
- обмеження права власності на сек-

ретні та службові ОПІВ, особливо щодо ОПІВ, які належать до сфери національної безпеки й оборони, їх власника в державі, місця зберігання та порядок володіння ОПІВ та фінансування підтримки чинності після розсекречення об'єктів з грифом секретності.

Законодавство має містити докладно розроблені положення щодо прав автора чи заявника такого ОПІВ на виплату компенсації за збитки, пов'язані із заборонаю вільного використання такого ОПІВ на весь строк заборони. Авторів чи заявників має бути заборонено розкривати суть такого об'єкта третім особам, ініціювати його патентування за кордоном. Також потрібно передбачити санкції щодо осіб, які допустили дії, що призвели до несанкціонованого розкриття суті ОПІВ.

Крім того, необхідно забезпечити доступ фахівців Міністерства оборони України та інших зацікавлених ЦОВВ до реєстру секретних винаходів (корисних моделей) з метою експертизи їх щодо віднесення до ОПІВ, які стосуються національної безпеки й оборони.

Новітні розробки, що мають важливе оборонне чи економічне значення, переважно належать до державної таємниці та підлягають захисту з боку держави. Проте кожна новітня розробка містить ОПІВ, які є її невід'ємною частиною. Тож держава зобов'язана забезпечити та захистити своє право на ОПІВ, пов'язані з розробленням нових зразків ОВТ або їх модернізацією. Особливо це стосується заходів державного оборонного замовлення та державних програм розвитку ОВТ. Саме при виконанні НДДКР і державних програм створюються ОПІВ, які належать до сфери національних інтересів, держава зобов'язана забезпечити їх захист і своє право власності на ці об'єкти. Питання ефективного захисту прав на ОПІВ, пов'язані з розробкою нових зразків ОВТ або їх модернізацією, лежать як у площині забезпечення націо-

нальної безпеки держави, так і в економічній. Це і зменшення вартості розробок, й убезпечення від претензій будь-якого при масовому виробництві для власних потреб та на експорт, і можливість отримання прибутку від торгівлі ліцензіями.

Результати дослідження свідчать, що неефективна державна політика у сфері охорони інтелектуальної власності (чи її відсутність) негативно впливає на забезпечення національної безпеки. За таких умов розробка науково обґрунтованої державної політики щодо охорони інтелектуальної власності є нині важливим завданням. Варто зазначити, що така державна політика має розглядати інтелектуальну власність з позицій не тільки економічних і науково-технічних показників, а й під кутом загроз національній безпеці України.

Продумана та цілеспрямована модернізація сфери інтелектуальної власності здатна стати потужним чинником перетворень в економіці загалом, рушієм переходу до прогресивних технологічних укладів, розвитку нових наукомістких виробництв. З огляду на зазначені особливості, на сучасному етапі підвищується актуальність оптимізації державного управління науковою сферою, стимулювання розвитку інноваційних секторів національної економіки, зміцнення міжнародної співпраці.

Окреслені питання потребують усебічного розгляду фаховою спільнотою та урахування актуальних безпекових аспектів розвитку освіти й науки [18].

Подальші дослідження зазначених питань мають бути спрямовані на вдосконалення концептуальних засад відповідної державної політики України та, зокрема, на розробку єдиного підходу до визначення системи охорони інтелектуальної власності як складової сфери забезпечення національної безпеки й оборони.

Комплексний підхід до вирішення зазначених проблем сприятиме інновацій-

ному розвитку вітчизняної економіки, особливо оборонно-промислового комплексу в напрямі розробки нових технологій світового значення [41].

Розглянуті результати впливу сфери інтелектуальної власності на забезпечення національної безпеки не є вичерпними й однозначними, проте вони дають підстави до висновку про значну залежність національної безпеки від якості державної політики, що регламентує цю сферу відносин. Потрібно зауважити, що негативний вплив на національну безпеку може бути пов'язаний не тільки з недостатньою ефективністю такої державної політики, а й з її відсутністю [30].

Висновки. В Україні відсутні дієві механізми захисту прав на ОПІВ, які належать до сфери національної безпеки й оборони чи створені за рахунок бюджетних коштів.

Тож пошук оптимальної моделі розподілу майнових прав на ОПІВ, які стосуються сфери національної безпеки й оборони чи створені з використанням державних коштів, між авторами, розробниками та державою, а також за-

кріплення її нормами закону є актуальним завданням.

Комплексне дослідження різноманітних підходів до аналізу науково-технічної політики є актуальним з огляду на необхідність утвердження пріоритетної ролі інтелектуальної власності в забезпеченні національної безпеки та національних інтересів Української Держави.

Особливої уваги заслуговує проблема впровадження в законодавство України концепції охорони інтелектуальної власності, що безпосередньо стосується національної безпеки України та захисту інтересів держави при створенні ОПІВ в оборонній сфері, зокрема й на всіх етапах розробки та виробництва ОВТ.

Вирішення визначених питань, які враховують можливості й інтереси всіх суб'єктів інноваційної діяльності, економічні, соціальні та політичні пріоритети, дасть можливість створити умови для забезпечення обороноздатності держави. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Горбулін В. П., Литвиненко О. В. *Національна безпека: український вимір*. К.: Інтертехнологія, 2008. 104 с.
2. *Стратегія національної безпеки України*. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/19521.html>.
3. *Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України: аналіт. доп.* / О. О. Резнікова, В. Ю. Цюкало, В. О. Паливода та ін. К.: НІСД, 2015. 58 с.
4. *Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Актуальні виклики та загрози регіональній безпеці: висновки для України: аналіт доп.* Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, за заг. ред К. А. Кононенка. К.: НІСД, 2014. 48 с. (*Національна безпека*, вип. 6).
5. *Фролов Андрей. Украина поставила Китаю средства РЭБ, двигатели для танков и десатных кораблей*. URL: http://vpk.name/news/48576_ukraina_postavila_kitayu_sredstva_reb_dvigateli_dlya_tankov_i_desatnyih_korablei.html.
6. Білій А. І. Тиха М. В. *Передумови розвитку та сучасне становище України в міжнародному обміні технологіями // Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації*. 2013. Т. 2. С. 56–58.

7. Шугурова И. В. Политико-правовые аспекты трансфера российских технологий за рубеж // *Международные процессы*. 2010. № 1. С. 74–81.
8. Василенко И. А. Геополитика современного мира. М.: Гардарики, 2006. С. 223.
9. Про основи національної безпеки України.: Закон України від 19.06.2003 № 964-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
10. Парохонський Б. О. Національні інтереси України (духовно-інтелектуальний аспект). К.: НІСД, 1993. 43 с.
11. Пучков О. О. Національна безпека як умова модернізації сучасного українського суспільства // *Мультиверсум: філософський альманах*. К.: Центр духовної культури, 2005. № 47.
12. Полтораков Олександр Юрійович. Національна безпека в дефініційних вимірах. // *Стратегічні пріоритети*. 2010. № 4 (17).
13. Коваль О. П. Соціальна безпека: сутність та вимір. наук. доп. К.: НІСД, 2016. 34 с.
14. Доклад о развитии человека за 1994. Программа развития ООН. Нью-Йорк: Оксфорд юниверсити пресс. 1994.
15. Гуманітарна політика Української держави в новітній період: монографія / за ред. С. І. Здіорука. К., 2006. 403 с.
16. Зубченко С. О. Сучасні наукові підходи до аналізу гуманітарної політики в Україні. *Стратегічні пріоритети*. 2010. № 1–2 (14–15).
17. Скуратівський В. А., Трощинський В. П., Чукут С. А. Гуманітарна політика в Україні: навч. посіб. К.: Вид-во УАДУ, Міленіум. 2002. 262 с.
18. Виклики та загрози гуманітарній безпеці Української Держави: зб. наук.-експерт. мат-лів / за заг. ред. С. І. Здіорука. К.: НІСД, 2015. 104 с. (Гуманітарний розвиток, вип. 4).
19. Бауман Зигмунт. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства. К.: Києво-Могилянська академія. 2008. С. 51–52.
20. Інноваційний розвиток промисловості як складова структурної трансформації економіки України: аналіт. доп. / О. В. Собкевич, А. І. Сухоруков, А. В. Шевченко [та ін.]; за ред. Я. А. Жаліла. К.: НІСД, 2014. 152 с. (Економіка, вип. 15).
21. Інвестування української економіки: монографія / за ред. А. І. Сухорукова. К.: Національний інститут проблем міжнародної безпеки, 2005. С. 93.
22. Варналій З. С., Гармашова О. П. Конкурентоспроможність національної економіки: проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення. К.: Знання України, 2013. С. 141.
23. Розвиток промислового потенціалу України в процесі післякризового відновлення / О. В. Собкевич, А. І. Сухоруков, В. Г. Савенко та ін.; за заг. ред. Я. А. Жаліла. К.: НІСД, 2010. С. 24.
24. Інноваційний розвиток в Україні: наявний потенціал і ключові проблеми його реалізації: аналітична доповідь Центру Разумкова // *Національна безпека і оборона*. 2004. № 7.
25. Проблеми і пріоритети формування інноваційної моделі розвитку економіки України / Я. А. Жаліло, С. І. Архїєреєв, Я. Б. Базилук та ін. К.: НІСД, 2005. С. 3.
26. Савенко В. Г. Загрози економічній безпеці України у сфері інтелектуальної власності // *Стратегічна панорама*. 2009. № 4. С. 109–118.
27. Крутов В. В., Пилипчук В. Г. Становлення і розвиток недержавних суб'єктів сектору безпеки України (система безпеки підприємництва): аналіт. доп. / за ред. О. О. Котелянець. К.: НІСД, 2011. 136 с.

28. Бегма В. М., Свергунов О. О. *Військово-технічна та оборонно-промислова політика України в сучасних умовах : аналіт. доп. / упоряд. В. М. Маркелов, за заг. ред. В. М. Бегми. К.: НІСД, 2013. 112 с.*
29. *Офсетна політика держав в умовах глобалізації. Оцінки та прогнози: монографія / В. М. Бегма, С. П. Мокляк, О. О. Свергунов, Ю. В. Толочний; за заг. ред. В. М. Бегми. К.: НІСД, 2011. 352 с.*
30. Бегма В. М. *Військово-технічне співробітництво в умовах глобалізації: український вимір: зб. мат-лів круглого столу / за заг. ред. О. В. Литвиненка. К.: НІСД, 2011. 80 с.*
31. *Оборонно-промисловий комплекс України потребує чіткої стратегії розвитку. URL: <http://www.uspp.org.ua/news/1466.oboronno-promisloviy-kompleks-ukraini-potrebu-chitkoi-strategii-rozvitku.htm>.*
32. Єфетова К. Ф., Завгородня М. Ю. *Вплив потенціалу оборонно-промислового комплексу на розвиток високотехнологічного виробництва національної економіки. Стратегічна панорама. 2010. № 1 (38). С. 116–127.*
33. Щеглюк Б. П. *Експорт військових технологій у контексті забезпечення національної безпеки України // Стратегічні пріоритети. 2014. № 1 (30).*
34. *Економіка і організація інноваційної діяльності: підруч. / за ред. О. І. Волкова, М. П. Денисенка. К.: Професіонал, 2004. 960 с.*
35. Бадрак В. В. *Експорт XXI: ставки на технології // Дзеркало тижня. 2003. № 2. 17 січня.*
36. Горбулін В. П., Качинський А. Б. *Системно-концептуальні засади стратегії національної безпеки України. К.: Євроатлантикінформ, 2007. 592 с.*
37. Андрощук Геннадій. *Захист результатів інтелектуальної діяльності в оборонно-промисловому комплексі України: стан та проблеми. URL: <http://www.cacds.org.ua/ru/comments/639>.*
38. Шевченко О. *Проблемні питання розвитку науково-технологічного потенціалу ОПК України. // Стратегічні пріоритети. 2010. № 4 (17). С. 103–108.*
39. *Проблеми охорони інтелектуальної власності в Україні: аналітична доповідь Центру Разумкова. К., 2002. С. 296–342.*
40. Цибульов П. М. *Розподіл майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, що створені з використанням державних коштів. // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2012. Випуск 1. Том 2.*
41. Боднарчук Р. В., Гриненко О. В. *Виробництво інноваційної продукції ОПК України: стан і перспективи // Стратегічні пріоритети. 2010. № 4 (17), С. 108–115.*

1. *Natsionalna bezpeka: ukrainskyi vymir V. Horbulin, O. Lytvynenko. K.: Intertekhnologii, 2008. 104 s.*
2. *Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/19521.html>.*
3. *Kontseptualni zasady rozvytku systemy zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy : analit. dop. / O. O. Reznikova, V. Yu. Tsiukalo, V. O. Palyvoda, S. V. Dromov, S. V. Somin. K.: NISD, 2015. 58 s.*
4. *Aktualni vyklyky ta zahrozy rehionalnii bezpetsi: vysnovky dlia Ukrainy: analit dop. / B. O. Parakhonskyi, H. M. Yavorska; za zah. red K. A. Kononenka / K.: NISD, 2014. 48 s. (Ser. «Natsionalna bezpeka», vyp. 6).*
5. *Ukraina postavila Kitaiu sredstva RЭB, dvigateli dlia tankov i desatnykh korablei Andrei Frolov.*

- URL: http://vpk.name/news/48576_ukraina_postavila_kitayu_sredstva_reb_dvigateli_dlya_tankov_i_desatnyih_korablei.html.
6. Bilii A. I., Tykha M. V. *Peredumovy rozvytku ta suchasne stanovyshche Ukrainy v mizhnarodnomu obmini tekhnolohiiamy* [in] *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku krain v umovakh hlobalizatsii*. 2013. T. 2. S. 56–58.
  7. Shugurova I. V. *Politiko-pravouye aspekty transfera rossijskih tekhnologij za rubezh* [in] *Mezhdunarodnye processy*. 2010. № 1. S. 74–81.
  8. Vasilenko I.A. *Geopolitika sovremennogo mira*. M.: Gardariki, 2006. S. 223.
  9. *Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy. Zakon Ukrainy vid 19.06.2003 № 964-IV*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
  10. Parakhonskyi B. O. *Natsionalni interesy Ukrainy (dukhovno-intelektualnyi aspekt)*. K.: NISD, 1993. 43 s.
  11. Puchkov O. O. *Natsionalna bezpeka yak umova modernizatsii suchasnoho ukrain-skoho suspilstva* [in] *Multyversum: filosofskiy almanakh*. K.: Tsentri dukhovnoi kultury, 2005. № 47.
  12. Poltorakov Oleksii Yuriiovych. *Natsionalna bezpeka v definitiinykh vymirakh Stratehichni priorytety*. 2010. №4 (17).
  13. *Sotsialna bezpeka: sutnist ta vymir. nauk. dop.* Koval O. P. K.: NISD, 2016. 34 s.
  14. *Doklad o razvitii cheloveka za 1994. Programma razvitiya OON*. N'yu-Jork: Oksford yuniversity press, 1994.
  15. *Humanitarna polityka Ukrainiskoi derzhavy v novitnii period: monohrafiia / za red. S. I. Zdioruka*. K., 2006. 403 s.
  16. Zubchenko S. O. *Suchasni naukovy pidkhody do analizu humanitarnoi polityky v Ukraini* [in] *Stratehichni priorytety*. 2010. №1–2 (14–15).
  17. Skurativskiy, V. A. *Humanitarna polityka v Ukraini: navch. posib.* / Troshchynskiy V. P., Chukut S. A. K.: Vyd-vo UADU, Milenium, 2002. 262 s.
  18. *Vyklyky ta zahrozy humanitarnii bezpetsi Ukrainiskoi Derzhavy : zb. nauk.-ekspert. mat-liv / za zah. red. S. I. Zdioruka*. K. : NISD, 2015. 104 s. (Ser. «Humanitarnyi rozvytok», vyp. 4).
  19. Bauman Zyhmunt. *Hlobalizatsiia. Naslidky dlia liudyny i suspilstva / K.: Kyievo-Mohylianska akademiia*, 2008. S. 51–52.
  20. *Innovatsiinyi rozvytok promyslovosti yak skladova strukturnoi transformatsii ekonomiky Ukrainy: analit. dop.* / O. V. Sobkevych, A. I. Sukhorukov, A. V. Shevchenko [ta in.]; za red. Ya. A. Zhalila. K.: NISD, 2014. 152 s. (Ser. «Ekonomika», vyp. 15).
  21. *Investuvannia ukrainiskoi ekonomiky: monohrafiia / za red. A. I. Sukhorukova*. K.: Natsionalnyi instytut problem mizhnarodnoi bezpeky. 2005. S. 93.
  22. Varnalii Z. S., Harmashova O. P. *Konkurentospromozhnist natsionalnoi ekonomiky: problemy ta priorytety innovatsiinoho zabezpechennia*. K.: Znannia Ukrainy, 2013. S. 141.
  23. *Rozvytok promyslovoho potentsialu Ukrainy v protsesi pisliakryzovoho vidnovlennia / O. V. Sobkevych, A. I. Sukhorukov, V. H. Savenko* [ta in.]; za zah. red. Ya. A. Zhalila. K.: NISD, 2010. S. 24.
  24. *Innovatsiinyi rozvytok v Ukraini: naiavnyi potentsial i kliuchovi problemy yoho realizatsii: analitychna dopovid tsentru Razumkova Natsionalna bezpeka i oborona*. 2004. № 7.
  25. *Problemy i priorytety formuvannia innovatsiinoi modeli rozvytku ekonomiky Ukrainy / Ya. A. Zhalilo, S. I. Arkhiereiev, Ya. B. Bazyliuk* [ta in.]. K.: NISD, 2005. S. 3.
  26. Savenko V. H. *Zahrozy ekonomichnii bezpetsi Ukrainy u sferi intelektualnoi vlasnosti. Stratehichna panorama*. 2009. № 4. S. 109–118.

ПРАВО ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

27. Krutov V. V., Pylypchuk V. H. *Stanovlennia i rozvytok nederzhavnykh subiektiv sektoru bezpeky Ukrainy (systema bezpeky pidpryemnytstva): analit. dop. / za red. O. O. Kotelianets. K.: NISD, 2011. 136 s.*
28. Behma V. M. *Viiskovo-tekhnichna ta oboronno-promyslova polityka Ukrainy v suchasnykh umovakh: analit. dop. Sverhunov O. O. uporiad. Markelov V. M., [za zah. red. V. M. Behmy]. K.: NISD, 2013. 112 s.*
29. *Ofsetna polityka derzhav v umovakh hlobalizatsii. Otsinky ta prohnozy : monohrafiia / V. M. Behma, S. P. Mokliak, O. O. Sverhunov, Yu. V. Tolochnyi; za zah. red. V. M. Behmy. K.: NISD, 2011. 352 s.*
30. Behma V. M. *Viiskovo-tekhnichne spivrobotnytstvo v umovakh hlobalizatsii: ukrainskyi vymir: zb. mat-liv «kruhloho stolu» / za zah. red. O. V. Lytvynenka. K.: NISD, 2011. 80 s. URL: <http://www.niss.gov.ua>.*
31. *Oboronno-promyslovyi kompleks Ukrainy potrebuie chitkoi stratehii rozvytku. URL: <http://www.uspp.org.ua/news/1466.oboronno-promislovyi-kompleks-ukraini-potrebu-chitkoi-strategii-rozvitku.htm>.*
32. Yefetova K. F., Zavorodnia M. Yu. *Vplyv potentsialu oboronno-promyslovoho kompleksu na rozvytok vysokotekhnolohichnoho vyrobnytstva natsionalnoi ekonomiky [in] Stratehichna panorama. 2010. 1(38). S. 116–127.*
33. Shcheliuk B. P. *Eksport viiskovykh tekhnolohii u konteksti zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy [in] Stratehichni priorytety. 2014. №1 (30).*
34. *Ekonomika i orhanizatsiia innovatsiinoi diialnosti: pidruch. / za red. O. I. Volkova, M. P. Denysenka. K.: Profesional, 2004. 960 s.*
35. Badrak V. V. *Eksport XXI: stavky na tekhnolohii [in] Dzerkalo tyzhnia. 2003. № 2. 17 sichnia.*
36. Horbulin V. P., Kachynskyi A. B. *Systemno-kontseptualni zasady stratehii natsionalnoi bezpeky Ukrainy. K.: Yevroatlantykinform. 2007. 592 s.*
37. *Androshchuk Hennadii. Zakhyst rezultativ intelektualnoi diialnosti v oboronno-promyslovomu kompleksi Ukrainy: stan ta problem. URL: <http://www.cacds.org.ua/ru/comments/639>.*
38. Shevchenko O. *Problemni pytannia rozvytku naukovo-tekhnologichnoho potentsialu OPK Ukrainy [in] Stratehichni priorytety. 2010. № 4 (17). S. 103–108.*
39. *Problemy okhorony intelektualnoi vlasnosti v Ukraini.: analitychna dopovid Tsentru Razumkova. K.: 2002. S 296–342.*
40. Tsybulov P. M. *Rozpodil mainovykh prav na obiekty intelektualnoi vlasnosti, shcho stvoreni z vykorystanniam derzhavnykh koshtiv [in] Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti. 2012. Vypusk 1. Tom 2.*
41. Bodnarchuk R. V., Hrynenko O. V. *Vyrobnytstvo innovatsiinoi produktsii OPK Ukrainy: stan i perspektyvy [in] Stratehichni priorytety. 2010. №7 (17). S. 108–115.*

Надійшла до редакції 31.01.2018 р.

Зайковский А., Онистрат А. Вопросы интеллектуальной собственности в исследованиях проблем национальной безопасности. Рассмотрено влияние интеллектуальной собственности на обеспечение национальной безопасности и обороны Украины. Указано на важность осуществления мероприятий по безоговорочному обеспечению охраны интеллектуальной собственности, особенно в военно-технической сфере, для нейтрализации угроз безопасности государства в сфере интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: национальная безопасность и оборона, интеллектуальная собственность, оборонная сфера, объекты права интеллектуальной собственности, вооружение и военная техника, военно-техническое сотрудничество

Zaykivskiy O., Onistrat O. Intellectual property question in national security issues researches. The influence of intellectual property on ensuring national security and defense of Ukraine is considered. The importance of implementing measures to unconditionally ensure the protection of intellectual property, especially in the military-technical sphere to neutralize the threats to state security in the field of intellectual property.

Threats to the national security are constantly being transformed, the spheres of their influence are expanding. Today, radical new threats are being added to traditional threats, the occurrence of which is due to the development of science and technology, the processes of globalization and other factors.

The processes of globalization determine the main trends of the world economy and politics, and also cause radical changes in the international security environment. In the structure of the national interests, the possession of advanced technologies, the latest means of communications and communications comes to the first place. Modern technological, economic, informational development has led to the appearance of a wide range of threats of a new type and it enhances the effect of already known threats.

These threats include, in particular: uncertainty of the state scientific and technological policy; uncontrolled leakage of intellectual and scientific potential beyond Ukraine; scientific and technological lag of Ukraine from developed countries.

So, there is a growing need for theoretical studies that would conceptually define and substantiate the role of intellectual property in the field of national security and defense.

The complex study of various approaches to the analysis of scientific and technical policy is relevant in view of the need to prioritize the role of intellectual property in ensuring national security and national interests of the Ukrainian State.

In modern conditions, the concept of national security is expanding due to the inclusion of all the new spheres of public life in it.

National security of Ukraine is a complex multifaceted concept, and in the social spheres of functioning includes the following types of security: political, economic, military, state, informational, scientific and technological, ecological, epidemic, security of cultural development of the nation and other security (financial, fire, food, security of trade, etc.).

In order to neutralize the existing challenges and threats, it is not enough to rely only on the advanced achievements of the military-defense complex or the accelerated growth of the gross domestic product.

Therefore, the national security is unthinkable without consideration of intellectual property as an integral part of national security.

Intellectual property itself is a connecting element in the chain between science that produces new knowledge and technology, and industrial production, where they are implemented. Therefore, learning to effectively manage intellectual property is an important task for raising the level of economic security of Ukraine.

Considering the threats to the national interests and national security of Ukraine in the defense sector, specialists also note the problems of intellectual property that arise, including in cooperation with foreign defense industry companies (investments, joint production, procurement of technologies, etc.).

Recent developments of major defense or economic significance are, to a large extent, belong to the state secrets and they are the subjects of the state protection. However, each new development, by definition, contains the objects of intellectual property rights, which are the integral part of it. Therefore, the state is obliged to secure and protect its

ПРАВО ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

right to the objects of intellectual property rights related to the development of new models of weapons and military equipment or their modernization. This is especially true of measures of state defense orders and state programs for the development of weapons and military equipment. It is precisely in the course of the implementation of the research and development work and state programs the objects of intellectual property rights, which belong to the sphere of national interests, are created, and the state is obliged to ensure their protection and ownership of these objects. The question of the effective protection of rights of the objects of intellectual property rights related to the development of new models of weapons and military equipment or their modernization is both in the context of ensuring the national security of the state and in the economic plane. This is a reduction in the cost of development, and the protection against the claims of anyone in the mass production for their own needs and for export, and the possibility of profit from the sale of licenses.

A deliberate and purposeful modernization of the intellectual property sphere can act as a powerful factor in the transformations in the economy in whole, the engine of the transition to advanced technological processes, the development of new knowledge-intensive industries. Taking into account the above mentioned features, at the present stage, the urgency of optimization of the state management of the scientific sphere, stimulation of the development of innovation sectors of the national economy, and the strengthening of international cooperation is increasing.

The issues outlined need a comprehensive consideration by the professional community and take into account the actual security aspects of the development of education and science.

Further research of these issues should be aimed at improving the conceptual foundations of the relevant state policy of Ukraine and, in particular, developing a unified approach to defining a system of protection of intellectual property as an integral part of the sphere of ensuring national security and defense.

Key words: national security and defense, intellectual property, defense sphere, objects of intellectual property rights, armament and military equipment, military-technical cooperation